

נצח ישראל למהר"ל – פרק יא'

הראיה השכלית אשר אמרנו, שמחייב מסדר השתלשלות הרבוי מן האחד, על זה העידה התורה הנאמנה שאמרה "בנים אתם לה' אלהיכם" (דברים יד א). ויש לך להבין, בשם הנכבד הזה, מה שנקראו ישראל בנים לה'. חה כי אין ספק, כי הנמצאים הם עלולים ומושפעים מן השם יתברך. ואין הנמצאים מתדמים יחד, רק כי יש מושפע מאמתת עצמו, ויש שאינו כן, לפי רחוק הנמצאים, ולפי קורבתם אליו יתברך. והנה ישראל, אומה זאת, מושפעים ממנו יתברך מאמתת עצמו יתברך, ובדבר זה, יותר יש להם צירוף וחיבור אל השם יתברך. ועל זה מורה השם הנכבד הזה שנקראו בנים, ונקראו בשם "בני בכורי" (שמות ד כב). כי שם בן יאמר על שנמצא מאמתת עצמו, ומצד שם הזה אין בזה עדיין הצירוף הגמור שהוא מיוחד. כי אפשר שיהיו שני בנים לאחד, והצירוף אשר הוא לשנים - אינו צירוף גמור מיוחד. ואף כי אין אומה עוד נקראת בן אל השם יתברך יותר מישראל, מכל מקום שם בן אינו כל כך הצירוף אליו, כיון שאפשר שיהיה לאחד שני בנים. ולכך נקראו ישראל "בני בכורי", כי אי אפשר שיהיה(ה)[ו] לאחד שני בכורים. ומזה תבין כי אי אפשר שתהיה עוד אומה שנקראו בנים, כי השם יתברך הוא אחד בעצמו[1], ומאחר כי הבן הוא מן אמתת עצמו, אשר אמתת עצמו הוא אחד, ולכך בנו גם כן הוא אחד. חה מבואר ממה שאמרו במדרש, כי השם יתברך מעיד על ישראל שהם אחד[2]. . ופירוש זה, כי מאחר כי ישראל הם מן אמתת עצמו יתברך, והוא יתברך אחד, וכך אשר מושפע מאתו יתברך - הוא אחד, אבל שאר אומות, שאף שהם מושפעים מן השם יתברך, מכל מקום אינם מושפעים מאמתת עצמו, רק ישראל מושפעים מאמתת עצמו.

ודבר זה כמו שאמרנו, כי אי אפשר שלא תהיה אומה אחת שהיא ראשית, והיא נבראה בראשונה מן השם יתברך. ולכך נקראת אומה זאת "ראשית" ונקראת "בכור" גם כן. כי הבכור הוא ראשית. ובשביל (אותו) [אותה] ראשית נברא הכל, כמו שמחייב השכל. גם בשביל שהבכור הוא אחד, כי אי אפשר שיהיה(ה)[ו] שני בכורים לאחד, כך אי אפשר שיהיה(ה)[ו] אל השם יתברך שנים שהם ראשית. מאחר שהוא יתברך אחד, לא יושפע ממנו בראשונה, והוא עיקר המציאות, רק אחד, ובשביל זה הראשית, יושפע אחר כך תוספות עליו, כמו שפרשנו. ודבר זה מורה על הקישור והחיבור, שאין לו פירוד כלל. כי אם לא היה האומה הזאת נקראת בני בכורי על שם שהוא אחד, והיו לו שני בנים, לא היה לאחד מן השנים החיבור גמור. שהרי יש לו חבור אל השני, ואותו חיבור שיש לו אל השני אין לו לזה, ואם כן אין זה חיבור גמור. אבל כיון שהם נקראים בני בכורי, והבכור הוא אחד, מורה שיש כאן חיבור גמור, לפי שהם מושפעים מאמתת עצמו. ולחיבור הזה אי אפשר שיהיה לו פירוד כלל, וכי יש שינוי לאמתת עצמו. והכל נרמז בשם הנכבד הזה שנקראו בנים. והדברים האלו גדולים מאוד מאוד.

ובפרק קמא דקידושין (קידושין לו א):

"בנים אתם לה' אלהיכם" (דברים יד, א) - בזמן שאתם נוהגים מנהג בנים - אתם קרוים בנים, אין אתם נוהגים מנהג בנים - אין אתם קרוים בנים דברי ר' יהודה. רבי מאיר אומר: בין כך ובין כך אתם קרוים בנים שנאמר: (ירמיהו ד, כב) בנים סכלים המה, ואומר (דברים לב, כ) בנים לא אמון בם, ואומר (ישעיהו א, ד) זרע מרעים בנים משחיתים, ואומר (הושע ב, א) והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם, יאמר להם בני אל חי. מאי ואומר? וכי תימא סכלי הוא דמקרי בני, כי לית בהו הימנותייהו - לא מיקרו בני? ת"ש ואומר בנים לא אמון בם. וכי תימא כי לית בהו הימנותא - הוא דמיקרו בנים, כי פלחו לעבודת כוכבים -

לא מיקרו בני? ת"ש ואומר זרע מרעים בני משחיתים. וכ"ת בני משחיתים הוא דמיקרו, בני מעלייא לא מיקרו? ת"ש ואומר והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם, יאמר להם בני אל חי". [עד כאן. 3]

ובארו בזה כי לדעת רבי יהודה כיון שבשם בני הצירוף היותר שיש לישראל אל אביהם שבשמים, אם אין עושים מעשה בני, אין ראויים הם לשם הזה, שכבר בטל השם הנכבד הזה. ולדעת רבי מאיר אינו כך, כי שם בן נאמר על שהוא יתברך אב ועלה לישראל, ואם ישראל סרו ופרשו מן אביהם, זהו מצד העלול עצמו, אבל מה שהוא יתברך עלה להם, לדבר זה אין הסרה כלל, כי אין ההסרה שלהם, רק מצד העלול עצמו, ולא מצד העלה. לכך בכל ענין נקראו בני.

וקאמר רבי מאיר, לא זה בלבד שנקראו בני כאשר הם סכלים, ופירוש סכלים, כאשר הם נעדרים החכמה, אשר ראוי שיהיה להם, ובשביל העדר קנין החכמה, אין ראוי שיתבטל מהם שם בני. כי כאשר הם חוטאים בשגגה, שלא יבינו בשביל העדר החכמה, לא יסולק שם בני. אבל אינם פושעים שיהיו מזידים - יודעים את רבונם ועם כל זה חוטאים. ועל זה אמר כי עוד יותר מזה, שגם כאשר הם פושעים במזיד, נקראים אל השם יתברך בני, שנאמר "בנים לא אמן". הרי אף שהאב הוא מוכיח ומלמד ומזהיר את בניו, ויודעים הבנים את אביהם, ועם זה אין אמון בהם, מכל מקום שם בני עליהם. ולא זה בלבד, אלא אף אם דב(י)קים לגמרי בעבודת גילולים, ויוצאים במעשיהם מן הקב"ה להיות דב(י)קים באלהי נכר, ובדבר זה היה ראוי לומר שיתבטל שם בני, אשר הם מצטרפים אל השם יתברך כמו צירוף הבן אל אביו, ועל זה אמר שגם בענין זה, נקראו בני אל השם יתברך. וכל זה מפני כי אין שייך בטול לענין זה, אשר נקראו ישראל בני. כי שם בני מצד אשר השם יתברך הוא עלה להם, כמו האב שהוא עלה אל הבן, והוא מצד עצמו של האב, ודבר זה אין שינוי לו, בכל חטא אשר יעשו, (ת[י]היה החטא מה שהוא, שכל חטא שהוא הסרה מן השם יתברך, הכל הוא מצד העלול, אבל מצד כי הוא יתברך עלה להם, דבר זה הוא מצד אמיתת עצמו.

ומפני כי עדיין יש לומר, כי אף אם ישראל הם בני של הסבה הראשונה, הם דבר חסר כאשר הם חוטאים, ועל זה אמר כי נקראו "בני מעלי", כדכתיב (הושע ב א) "במקום אשר יאמר [להם] לא עמי אתם, יאמר [להם] בני אל חי". ודבר זה, שרצה לומר שהם בני באין חסרון. כי החסרון גם כן הוא מצד ישראל, שהם העלול, מצד הזה הוא החטא. אבל השם יתברך, שהוא העילה, ברא ישראל בלא חטא, כי הדבר שהוא מצד העלול יש הסרה, כי "יסיר לב האבן מעל לבם", מאחר שאין זה רק מצד העלול, ולכך נקראו ישראל בני מעלי. כי מצד שנבראו מן העלה הם בתכלית הטוב, ואם הלכו אחר יצרם, אין זה מצד עצמם, רק הוא דבר מקרה, כמו שיתבאר בפרק שאחר זה. מכל מקום כיון שהם טובים מצד עצמם, שכך נבראו מן השם יתברך בשלמות, בשביל זה נקראו בני מעלי. ותחלת בריאתם היה בטוב ובשלימות, רק כי אחר כך מצד עצמם נעשו רעים. ואל דבר זה יש סלוק והסרה מן החטא, כי ישוּבו מדרכם. ודבר שהוא על ענין שתחלתו טוב וסופו טוב, אף על גב שבאמצע אינו טוב, נחשב כא[י]לו היה טוב מראשיתו עד הסוף. לכך אמרו ז"ל (בבא בתרא קכח א) לענין פקח ונתחרש וחזר ונתפקח, דהוי כאילו היה פקח מראש ועד סוף.

ואמר הכתוב "בנים אתם לה' אלהיכם, לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם" (דברים יד א). ומה ענין השם הזה, שנקראו בני, אל המצוה הזאת? וכבר בארנו זה בחיבור "גור

אריה", שהכתוב רצה לומר כי אתם בנים נמצאים מן אמיתת העלה, ובשביל כך יש להם גם כן מציאות אמיתית, שעל זה יבוא שם בן, כמו שהתבאר למעלה. ולכן אל תתגודדו למת, שהיה דרך שלהם לעשות השחתה בעצמם, בשביל ההשחתה שהגיע למת. ואמר כיון שיש לכם מציאות אמיתית (מקוים) [מקוימת], שהרי אתם נקראים בנים, בשביל שאתם נמצאים מן אמיתת השם יתברך, ודבר שיש לו מציאות גמור אמיתי, אין ראוי שימצא בו השחתה, שהוא הפך המציאות. בפרט כאשר עשה בשביל מת, וכאילו היה הפסד בישראל. וישראל יש להם המציאות הגמור, לכך לא תתגודדו על מת, ולא תעשו בכם השחתה. כי אם תעשו בכם השחתה, הרי זה היה מורה שאין לישראל מציאות אמיתי. כי אין ראוי שיהיה השחתה לדבר שיש לו מציאות אמיתי. והדברים האלה ברורים מאד.